

KORT OM...

Mänskliga rättigheter

Respekt för mänskliga rättigheter innebär att varje människa har rätt till ett värdigt liv. Alla rättigheter är lika värda och universella. De är nära relaterade och beroende av varandra. Allt svenskt utvecklings-samarbete ska utgå från ett rättighetsperspektiv och från fattiga människors perspektiv. Att främja respekt för mänskliga rättigheter är en av Sidas prioriterade uppgifter.

Varför ger Sverige stöd till mänskliga rättigheter?

De mänskliga rättigheterna reglerar förhållandet mellan individen och staten. Individen ska ha ett skydd mot övergrepp och det är statens skyldighet att skydda individen.

FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna slår fast att alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter. Denna grundtes bildar basen för hela det stora system av rättsregler som skapats för de mänskliga rättigheterna.

Sidas utvecklingssamarbete utgår från de internationella och regionala konventioner och deklarationer som accepteras av en övervägande del av det internationella samfundet.

Det finns två grundläggande konventioner som behandlar följande rättigheter:

- medborgerliga och politiska rättigheter: rätten till liv, yttrandefrihet, rösträtt, personlig säkerhet och integritet,
- ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter: exempelvis rätt till utbildning, bostad, hälsa och arbete.

Dessutom finns konventioner som reglerar utsatta gruppers rättigheter, till exempel kvinnors och barns rättigheter.

I takt med att allt fler länder demokratiserades under 1990-talet ökade respekten för de mänskliga rättigheterna. Demokratiska stater har nämligen visat sig vara de som i minst utsträckning kränker rättigheter. Samtidigt har våldsamma konflikter, som ofta är lokala och delvis utanför regeringens kontroll, lett till nya allvarliga brott mot de mänskliga rättigheterna. Utvecklingen går alltså både framåt och bakåt.

Det är nästan alltid människor i utsatta situationer som inte får sina rättigheter respekterade, till exempel personer med obekväma åsikter, barn, funktionshindrade eller minoritetsgrupper. Ett exempel på en öm punkt i demokratiseringsprocessen är att kvinnors och barns rättigheter ofta inte tillgodoses när det är dags att fördela resurser.

Enligt Sveriges politik för global utveckling (PGU) ska utvecklingssamarbetet präglas av två perspektiv: de fattigas perspektiv och rättighetsper-

spektivet, vilket omfattar demokrati och mänskliga rättigheter. Sida har identifierat fyra principer som ska vara vägledande för arbetet med perspektiven. Dessa är:

- icke-diskriminering som handlar om alla individers lika värde och rättigheter,
- deltagande som handlar om att kvinnor, män, flickor och pojkar måste ges möjlighet att delta i och påverka beslutsprocesser som berör dem,
- öppenhet som bland annat handlar om rätten till information, vilket är en förutsättning för deltagande,
- ansvarstagande och ansvarsutkrävande som handlar om att människor måste kunna hålla dem som fattar beslut ansvariga.

Hur länge har Sverige gett stöd till främjandet av mänskliga rättigheter?

Utvecklingssamarbete som har stärkt mänskliga rättigheter har funnits sedan biståndets begynnelse. Med åren har mänskliga rättigheter utvecklats från att vara en effekt av många till att bli ett tema och nu ett perspektiv som ska genomsyra allt utvecklingssamarbete. I och med PGU har vikten av att stärka mänskliga rättigheter både förtydligats och förstärkts.

Vad gör Sida för att främja mänskliga rättigheter?

Bistånd till mänskliga rättigheter kan se ut på många olika sätt. Det kan

handla om att stödja en stat i arbetet med att bygga upp utbildningsväsende, hälsosystem, ett oberoende och fungerande rättssystem, att bistå enskilda organisationer att bedriva rättshjälp, opinionsbildning gentemot den egna regeringen eller övervakning och dokumentation av hur de mänskliga rättigheterna respekteras.

Sidas arbete med de mänskliga rättigheterna kan delas upp i två typsituationer:

1. Sida samarbetar med ett lands regering när det handlar om att stödja utarbetande av skolsystem, hälsosystem, rättssystem (till exempel utarbetande av lagar, utbildning av domare, advokater och åklagare) eller stöd till övervakningsmekanismer som ombudsmannainstitutioner. Det civila samhället stöds ofta för att kunna dokumentera kränkningar, ge rättshjälp och göra medborgarna medvetna om sina rättigheter och staterna om sina skyldigheter.
2. När Sida arbetar på internationell nivå, det vill säga för att främja demokrati och respekt för de mänskliga rättigheterna genom FN eller andra mellanstatliga organ eller för att utveckla och stärka en särskild sakfråga, ges stödet ofta i samarbete med svenska

och internationella organisationer. De har utarbetat sitt eget mandat och Sidas stöd bidrar till att göra det möjligt för organisationerna att utöva tryck och genomföra sina biståndsinsatser. De ickestatliga organisationernas arbete med till exempel dokumentation och information är också fundamentalt för FN:s arbete för främjande av de mänskliga rättigheterna i de enskilda länderna.

Det är ibland svårt att mäta resultat och effekter av biståndet till mänskliga rättigheter. Sverige stödjer processer som kan ta mycket lång tid. Olika projekt för att ta fram mätmetoder pågår, till exempel arbetar man med ett sådant projekt vid ambassaden i Vietnam.

Praktiska exempel på pågående samarbeten

1. Funktionshindrade är ofta en av de mest marginaliserade grupperna i samhället. I Afghanistan stödjer Sida programmet "Rehabilitation of Afghans with disabilities" (RAD) genom Svenska Afghanistankommittén (SAK). SAK har cirka 400 anställda som arbetar som teckenspråklärare för döva och undervisar synskadade barn i punktskrift. Vidare

ger de mikrokrediter till funktionshindrade för att de ska kunna få egen försörjning och arbetar med information och upplysning.

2. Sida ger stöd till FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter inklusive MR-kontoret, både huvudkontoret i Genève och några av fältkontoren.

Alla länder som skrivit på en FN-konvention om mänskliga rättigheter ska regelbundet rapportera till en FN-kommitté som ska granska rapporten. MR-kontoret stödjer länder med utbildning i hur rapportering går till och hur kommittéernas rekommendationer ska kunna genomföras. MR-kontoret hjälper också till att skapa, utveckla och stödja nationella MR-ombudsmän.

MR-kontoret i Colombia arbetar till exempel med att hjälpa regeringen att skriva nya lagar som bättre skyddar de mänskliga rättigheterna. Genom dialog, utbildning, seminarier och information till både tjänstemän och civila samhället ökar man kapaciteten att verka för bättre skydd för individen. MR-kontoret har ska också påtala och undersöka övergrepp och årligen rapportera till FN om hur regeringen lever upp till de mänskliga rättigheterna.

MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

"Alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter." Så inleds FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna från 1948. De rättigheter som inryms i den allmänna förklaringen innehåller:

- de grundläggande friheterna, såsom rätten att hysa eller uttrycka åsikter, att utöva en religion etc
- rätten till skydd mot övergrepp, till exempel rätten att inte bli godtyckligt arresterad eller torterad
- rättigheter för att tillgodose de grundläggande behoven, till exempel hälsovård och utbildning.

De mänskliga rättigheterna är universella. De gäller över hela världen, oavsett land, kultur eller specifik situation. Rättigheterna gäller alla människor, utan åtskillnad. Rättigheterna har under åren slagits fast och utvecklats i ett antal internationella överenskommelser.

1. FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, 1948
2. Konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering, 1965
3. Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, 1966
4. Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, 1966
5. Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor, 1979
6. Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, 1984
7. Konventionen om barnets rättigheter, 1989

DE 20 LÄNDER SOM FICK MEST STÖD FRÅN SIDA 2005 OCH SOM UNDERTECKNAT ELLER INTE UNDERTECKNAT KONVENTIONERNA

Land	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Tanzania	x	x	x	x	x	–	x
Moçambique	x	x	x	–	x	x	x
Sri Lanka	x	x	x	x	x	x	x
Etiopien	x	x	x	x	x	x	x
Uganda	x	x	x	x	x	x	x
Ryssland	x	x	x	x	x	x	x
Bosnien&Hercegovina	x	x	x	x	x	x	x
Afghanistan	x	x	x	x	x	x	x
Sudan	x	x	x	x	–	x	x
Kenya	–	x	x	x	x	x	x
Vietnam	x	x	x	x	x	–	x
Nicaragua	x	x	x	x	x	x	x
Västbanken/Gaza*							
Zambia	–	x	x	x	x	x	x
Serbien&Montenegro	x	x	x	x	x	x	x
Bangladesh	x	x	x	x	x	x	x
Rwanda	x	x	x	x	x		x
Sydafrika	x	x	x	**	x	x	x
Kongo, dem. rep.	x	x	x	x	x	x	x
Mali	x	x	x	x	x	x	x

*Uppgift saknas **Har skrivit under men inte ratificerat överenskommelsen. Informationen är från 1 maj 2005. Källa: Human Development Report 2005.

Att halvera fattigdomen i världen till år 2015 är vår tids största utmaning. Det kräver samarbete och uthållighet. Samarbetsländerna ansvarar för sin utveckling. Sida förmedlar resurser och utvecklar kunskap och kompetens. Det gör världen rikare.

STYRELSEN FÖR INTERNATIONELLT
UTVECKLINGSSAMARBETE

105 25 Stockholm
Besök: Sveavägen 20
Telefon: 08-698 50 00
Telefax: 08-20 88 64
www.sida.se, sida@sida.se